

כי קפוא - עניניו של ראש זנב
מאת: בנימין יוסף גולדמן

שיהי' בזה "משום יהורא", שכי"א מישראל מתנשא להיות לראש לאריות, ולכן מבקשים לראש" סתם ועי' הוספת "ולא זנב" מרמזים על הבונה הנכונה של "לראש" ... והנה הנוסח הזה לקוח מן התורה (דברים כ"ח"י"ג): "ונתנך ה' לראש ולא לזנב". ועי' באזלית שם מה שכתבנו בזה.

אנשים עקובי (9) כי קפוא ס"י: ז

(יג) ונתנך ה' לראש ולא לזנב. לכאורה אך שפת יתר היא "ולא לזנב", אחרי שאמר "לראש" ? אבל יש "ראש" בעיני אדם והוא "זנב" בעיני ה' וכנא"נ זקן ונשוא פנים הוא הראש ונביא מורה שקר (שהוא "ראש" בעיני ההמון) הוא הזנב (ישעי' ט'). וכשאמר "ונתנך ה' לראש" ושלא תטעה לומר ראש בעיני אדם, הוסיף "ולא לזנב", שהראש שלהם התחבא באמת "זנב" בעיני ה'. והאמור "ונתנך ה' לראש" הרי זה ראש ממש, בעיני ה'. עוד א"ל בדרך צחות, שלפעמים מניחים ראש של דג אצל זנבו ונראה כדג שלם, ולפיכך הוסיף, שתהי' ראש לגוף שלם ולא רק ל"זנב" (ר"ל כמו ראש לשועלים).

אור יצחק עקובי (10) ס"י: ככ
כה"י יצחק מלכוביץ

מה שאנו אומרים יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב. לכאורה היה צ"ל שנהיה ראש ולא זנב. זנבין על דרך שאמרו רז"ל (אבות פ"ד מי"ד) הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים, וזהו גם כן בקשתינו שנהיה לראש אפילו לזנב, אבל לא לזנב אפילו ראש, והבן. (מחותני הרב הקדוש מהר"י מראדוויל ז"ל).

קניפי סיים אור (11) ס"י: טו
כה"י סיים פאולצ'יץ

מן הוא יושף ראש וחסס קשיט עקב. עמ"ס כפ"ר ס' רכ"ח ע"ב ואשימם כלאשימם כי סתם אמר כונן לראש עד עכשו סייח מסך סדאס כספילס פכשו ילך קונן ונפל כסדר הפמקס וכמס' וכוס פי' מו"ס סנהול ז"ל כס' קק"ל סו"ט פי' ז"ך כונס סמאמר סלוס עס מ"ס קעדיכין ע"ס נטא כקר רשט אויל יפ"ס ופיין

כי קפוא (1) ס"י: ז

יג ונתנך יהוה לראש ולא לזנב והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כי תשמע אל מצות ה' יהוה אלהיך אשר אנכי מצוך היום לשמר ולעשות:

כי קפוא (2) ס"י: ז

מד הוא ילוך ואתה לא תלוננו הוא יהיה לראש ואתה תהיה לזנב:

כי קפוא (3) ס"י: ז

ב יאוקלים (ו) ראש (ז) קבש (ז) לומר נהיה לראש ולא לזנב:

כי קפוא (4) ס"י: ז

(ז) לומר נהיה לראש. ועלין אם אין לו ראש קבש (ט) יאכל ראש אחר של בקעה או של עוף:

כי קפוא (5) ס"י: ז

ב ואוכלין ראש כבש והריאה יא לומר נהיה לראש ולא לזנב יב והריאה לפי שהיא קלה וה"ר מאיר מרוטנבורג (תשב"ץ קטן ס"י קיח) היה רגיל לאכול ראש איל זכר לאילו של יצחק:

כי קפוא (6) ס"י: ז

ונמרדכי דמסכת יומא (פי' פסג) כמוז בשס הגלונים על ראשי כבשים שאנו אוכלים כדי שישמענו הקדוש ברוך הוא לטובה בראש השנה ושימנו לראש ולא לזנב

כי קפוא (7) ס"י: ז

ב רפי מתיא בן חרש אומר, הוי מקדים בשלום כל אדם. והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים:

כי קפוא (8) ס"י: ז
כה"י סיים פאולצ'יץ

כא) יהי רצון שנהי' לראש ולא לזנב.

למה אנו מוסיפים "ולא לזנב", אחרי שבקשנו מפורש "שנהי' לראש" ? י"ל שיש "ראש", שהוא גרוע מ"זנב", וכאמרם ד"ל (אבות פ"ד), והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים, ולכן אנו מוסיפים "ולא לזנב" כלא. אפילו לאריות שגם ביניהם נהי' לראש. ומה שאין אנו מהסלים מפורש "שנהי' ראש לאריות", אולי

קום זמנה 14

שאר זה לשון. קשה שמדיין הם מספרין [בבב] בלשון ארמית

אלך חבס מא' 20 15

ולכך מה שהקטו בתוספות (שם) הרי עדיין יש להם כתב לבבל ודבר זה אינו קשיא כי אם עדיין יש בידם כתב זה והו בשביל שהיה להם כבר כתב ונשאר הכתב אצלם בשביל שהורגלו בכתב שהיה להם כבר ומ"מ אין ראוי שיהיה להם כתב אחר שנאבד מן האומה המהות שלהם כבר רק משום שהיה כבר בידם כתב זה ונשאר הכתב אצלם ודבר זה ידוע לכל משכיל עניין זה,

קבוצת שנים כי קבוצה מא' 22-23 16

הראש בנין האדם

ונתקדף ה' לראש ולא לזנב (כתב יד)

זוהי אחת הברכות המובטחות לשומרי התורה - שיהיו ראש ולא זנב.

ענין זה מוצאים אנו גם בראש השנה. בליל ראש השנה מנהג ישראל לאכול מאכלים בתורת 'סימנים' לשנה טובה, ואחד מהם הוא, שאוכלים ראש של דג ואומרים: "יהי רצון... שנהיה לראש ולא לזנב". אדם שהוא "ראש" זוכה בדן ר"ה.

מה המובן של בקשה זו, שנהיה לראש ולא לזנב? מה משנה אם האדם הוא ראש או זנב? נכון, הראש יכול ללכת לכל מקום שירצה ואילו הזנב נגרר אחריו, אך בסופו של דבר הרי יגיע הזנב לאותו מקום שגיע הראש, וא"כ הבקשה צריכה להיות שהראש יוביל למקום טוב ולא למקום רע.

כנראה שישנה נקודה מיוחדת בכך שנהיה דוקא לראש, שכן המובן הפשוט של ראש הוא, שלאיש יש שכל, כח התבוננות, שעל ידו הוא בוחן וקובע דברים, משא"כ הזנב שאין לו שכל, אין בו דעת להחליט ולהוביל דברים. אדם יכול להיות צדיק גמור, אבל אם הוא זנב - כמעט ואין ערך לצדקותו.

הדבר מתבטא בהרבה נקודות בחיים. ישנם אנשים שהם גוררים וישנם אנשים שהם נגררים. משל לרכבת בעלת קרונות רבים, שבמבט הפשוט קשה לדעת מי הגורר ומי הנגרר, כי אולי הקרון האחרון דוחף את כולם? אבל כשמנתקים את הקרונות הראים שהקטר ממשיך לנסוע, ואז מתברר שלקטר יש מנוע וכל הקרונות נגררים אחריו.

יתכן שיבוא אדם לבית דין של מעלה עם ידיעת כל הש"ס, ושם יאמר לו: איך אלא 'זנב', לא למדת מחמת אישיותך העצמית אלא נגררת אחרי האוירה שמסביב.

אדם חי בתוך מסגרת ומתרגל לצורת חיים, ונכנס לתוך ההכרה שלו שזוהי תכונתו, ולא משנה אם קנה אותה בעצמו או שקיבלה מהציבור. אבל האמת שאם רק חבירו הוא הראש או האתמול הוא הראש, אם אדם נגרר אחרי החבר או שעושה דברים מחמת שעשאים אתמול - הריהו בגדר זנב.

החת"ס (ש"ת אר"ח ט"ו) כותב על החסידים שנהגו ללבוש רק בגדי משי ולא בגדי צמר, שאמנם הדור הראשון עשו זאת מחמת שחששו לשעטנן, אבל הדור השני עשו זאת זה רק מכח הירושה. הדור הראשון היה הראש, והדור הבא הוא כבר בגדר זנב ולא משנה אם הזנב בא מהחברה, מראש הישיבה או ממה שהאדם עצמו היה אתמול. אם זו איננה עבודה עצמית של היום - אין זה ראש אלא זנב.

"ראש" פירושו שאדם חי עם שאיפות, יש לו כח יצירה ובניה והוא עסוק בבניית אישיותו, הוא כל הזמן משתדל לשנות נקודות בנפשו; להתמיד יותר, להתפלל יותר בכונה וכו'.

אדם יכול ללמוד סדרים שלמים בהתמדה, אך הוא עושה זאת מחמת הישפחות אחרי האוירה הציבורית שמסביב, ללא כל שאיפות עצמיות וכיון של בנין רוחני.

ובאמת בראש השנה, שהוא יום של "ראש", ניתנת לאדם סייעתא דשמיא מיוחדת להיעשות "ראש", לא להיגרר אחרי ראשים אחרים. מצד אחד עליו להיות "זנב לאריות", להיגרר אחרי גדולי התורה והמוסר, לנצל את הראשים שנושאים על גבם את ישיבתו ואת המסגרת בה הוא נמצא, אבל יחד עם זאת יעשה גם הוא משהו מעצמו, יבבוש לבדו מידה כלשהי, ובכך יחולל מהפכה בנפשו ויהיה ראש ולא זנב.

לסרב כינס לעמים ורוח מ' דק"ח שג' רכוכת ח"ל קסמשלו לנפש לפי שכוח טונו כטכעו אפילו לעשות רע לעמנו שלא ה"ל לסודות הראש לזנב ואף כעין מ"ס דערביים כשאין מולאין לנגזכ נהקים מינס וכס כרו שלא לישכת מטכעס קרע וכו' יע"ג ' וזכו כינה קחנא כלכות ואל קסי רשע כפך עלאיך . עוד פי' סרב כינה לעמים כחש'ל למים ואש ופוליס כי פיס רשו לעשו קדירות לקיום מ"ע ואש קול רשו לקסמותק ופ"ר לעבור על"ת וקוליס סס אשטות רעות ומטות לקלן כנטיפות יע"ג . חסו הכרכס כס' חכא ונחנך ס' לראש ולא לזנב רבוא פסות סערך סאינו רלוי וסוינו כ' נוסף ליל רס"ג סקחים לראש שיקים לנו ראש כספולך לפנינו ומורס אוקנו אף קרדך ולא לזנב ככו' וזכ"ס כמסלי קי' לס הולך חמים וישע ונעקס דרכים יטול כח"א וככר יודע ש"ס רש"י כפ"ק רע"ז ד"ו חמים כררכיו שגוה עניו חס לרעו כקו' אה"ק ר"ס א"ג חוקים ח'קום . חכ"ס כעשוס קי' וי' כי סככס לראש משכע כי כרין סול לססוס דיימס ואשיתס כרלשוכס למי ססס סרלש"ס וסכמ"ס סגדול"ס כקורס וכילאס ק' וכו' שידוק שמת חכמים וסס סככס לראש שיקים סרלש ככישך וקחים משכע מעוקל ורוק ח"ג עמ"ס כס' ילקוע לזוכני ק' וזת סכרכס כי סעוסק כקורס לסמח יס לו סרמח ראש יע"ג חרוע כי קקורס אש"ר סיוה כופס לילכ"ר סול כקורס לסמח וק"ל

והשתא זכו קראין דאמ"ס' לנפש סול ולכ"ר סול סארס ישכך ראש כשסכס יסל סול סרלש רמכניע לנפש וסס קסכפס עקב אס סמכס עקב דסול מן ססל"ס סליק יודעין אף סקירס וסין כסס סירוש סדיוניס ודוק .

סגו אל אברהם מזכרם כתיב אית ב' 12

ב ר"ה באמירת נהיה לראש ולא לזנב
אני מכויין דיהיה כל סגמתינו לעשות ריצון איבינו ש'בשמים כרבעי למיטר למחר אם כבנים רחמנו כרחם אב על בניס ולא לזנב ואתה תשופינו עקב וכמשל הזנב בנחש ורויק מלבר הפי' היותר פשוט שנהיה כולט מסתופפים לראש כנודע.

כרס יוס' 8 בייאזכרוסו 13

יה"ר שנהיה לראש ולא לזנב. רחיתי רמז לראש ר"ת לעשות רלון חציק סכשמים. ואמרתי לזכר עפ"י ח"א שחרגס והיית לראש ולא לזנב לתקיף ולא לחלש כמ"ס חיכו גזור הכוזב חת ילרו, ע"כ חנו מחפללים שנהיה לראש תקיפים נגד ילרנו לעשות רלון חצינו סכשמים :